

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ

В статті розглянуто сутність та особливості організації ведення бухгалтерського обліку в бюджетних установах, охарактеризовано особливості діяльності бюджетних установ, які впливають на побудову обліку. Визначено принципи, на яких ґрунтується ведення бухгалтерського обліку в бюджетних установах. Досліджено ефективну та раціональну організацію бухгалтерського обліку в бюджетних установах. Розглянуто структурні підрозділи, в яких ведеться бухгалтерський облік, здійснюється контроль за виконанням кошторисів видатків, а також складається звітність. Визначено специфічні особливості бухгалтерського обліку в бюджетних установах, до яких можна віднести організацію обліку в розрізі статей бюджетної класифікації; окремий облік отриманих асигнувань з бюджетів різних рівнів й власних надходжень; розподіл обліку видатків за джерелом покриття; окремий облік касових та фактичних видатків; контроль виконання кошторису видатків; сувору відповідність обліку та звітності вимогам нормативних документів; галузеву специфіку обліку в установах культури, науки, освіти, управління; відсутність попередньої оплати за товари, послуги, виконані роботи та ін.

Ключові слова: бюджетна установа, бухгалтерський облік, бюджетна класифікація, асигнування, доходи, видатки, кошторис.

O. O. RADETZKY
Khmelnitsky National University

FEATURES ACCOUNTING AND CONTROL IN BUDGET INSTITUTIONS

The paper considers the nature and characteristics of accounting in public institutions and showed the activity budget institutions that affect construction accounting. The principles on which the accounting in budget institutions. Investigated efficient and rational organization of accounting in budget institutions. Structural units, which is accounting, monitored the implementation cost estimates, and is reporting. Determined the specific features of accounting in budgetary institutions, which include the organization of articles in the context of budget classification; separate records received allocations from the budgets of different levels and its own revenue, distribution costs account for the source of coverage; separate accounting of cash and actual expenditures, monitoring of budget performance spending, strict adherence to accounting and reporting requirements of the regulations, industry-specific accounting institutions of culture, science, education, management, lack of advance payment for goods, services, works and others.

Keywords: Budget establishment, accounting, budget classification, appropriation, revenue, expenditure estimates.

Вступ

Правильно організований бухгалтерський облік в бюджетних установах є запорукою ефективності їх діяльності. Крім того функціонування бюджетних установ в Україні в нових економічних умовах вимагає збалансованого, цільового та максимально ефективного використання фінансових ресурсів.

У забезпеченні раціонального та економного використання ресурсів, здійснення заходів щодо бережливого витрачання матеріальних засобів та грошових коштів, дотриманні фінансово-бюджетної дисципліни вирішальну роль відіграє реалізація таких функцій управління, як облік і контроль.

Бухгалтерський облік відображає всі сторони економічної та господарської діяльності бюджетної установи, як на внутрішньому рівні, так і на рівні їх взаємовідносин з іншими господарськими організаціями та з фінансово-кредитними установами.

Удосконалення бухгалтерського обліку, посилення його контрольних функцій за господарською та фінансовою діяльністю установи – основний шлях покращення дотримання фінансово-бюджетної дисципліни. Відображаючи усі операції, пов'язані з освоєнням кошторису витрат, бухгалтерський облік дозволяє не тільки систематично зіставляти їх з плановими показниками, а ще й виявляти відхилення фактичних витрат від планових, визначити найголовніші напрямки витрат та підвищувати рівень бюджетного кошторисного планування в цілому. Висока якість облікової інформації створює умови ефективної реалізації всіх без винятку функцій управління.

Над розвитком бухгалтерського обліку та контролю в бюджетних установах працювало багато відомих вчених, а саме: Ф. Ф. Бутинець, В. І. Голіков, І. А. Зіміна, Т. В. Канаєва, Ю. Д. Маляревський, В.С. Рудницький, О. І. Сідень, Л. М. Сімченко, В. В.Ольховська, М. В. Фатеев та інші. Проте, вітчизняний бухгалтерський облік у бюджетній сфері не є ідеальним і вимагає реформування, що зумовлює актуальність питання та вказує на необхідність подальших досліджень.

Основна частина

Бухгалтерський облік у бюджетних установах є складовою обліку в державному секторі України. Основним завданням обліку у процесі фінансово-господарської діяльності бюджетної установи є забезпечення своєчасного, точного, повного відображення всіх господарських операцій у бухгалтерських документах та використання виділених коштів з бюджетів різних рівнів за цільовим призначенням.

Ведення бухгалтерського обліку в бюджетних установах та складання звітності ґрунтуються на використанні наступних принципів: законність, достовірність, повнота бухгалтерського обліку, дата

операції, прийнятність вхідного балансу, превалювання сутності над формою, суттєвість, доречність, відкритість, сталість, правильність, обережність, незалежність, співставність, безперервність, окреме відображення активів і пасивів.

Фінансово-господарська діяльність бюджетних установ як суб'єктів господарювання характеризується низкою особливостей, які впливають на побудову обліку:

– Бюджетні установи функціонують на правах державної чи комунальної форми власності. Таке положення визначає порядок придбання власного капіталу як основи для започаткування й подальшого здійснення діяльності, відчуження майна.

– Бюджетні установи належать до неприбуткових організацій – метою їхньої діяльності є надання нематеріальних послуг, які, на відмінну від готової продукції, не є носіями матеріальної субстанції й не оприбутковуються на склад. Відсутнє поняття виробничого браку, а отримання негативного результату також може розглядатися як результат.

– Бюджетні установи в процесі надання нематеріальних послуг здійснюють видатки, які за економічним змістом відрізняються від витрат суб'єктів підприємницької діяльності. Під видатками розуміють державні платежі, що не підлягають поверненню, тобто такі платежі, які не створюють і не компенсують фінансових вимог.

– Бюджетні установи мають тенденцію до постійного відставання продуктивності праці порівняно із суб'єктами матеріального виробництва. Це пояснюється тим, що можливості заміни живої праці технікою у сфері послуг дуже обмежені. Адже праця лікарів, учителів, викладачів, науковців є творчим процесом, який не завжди завершується на робочому місці й не піддається автоматизації. Технічні засоби можуть лише розширювати професійні можливості таких працівників. Через це виробництво послуг характеризується високою трудомісткістю, великою питомою вагою видатків на заробітну плату.

– Бюджетні установи не наділяються оборотними коштами. Фінансове становище їх визначається своєчасністю та повнотою надходження асигнувань із відповідних бюджетів чи оплатою рахунків згідно із прийнятими зобов'язаннями [3, с. 152].

Бюджетні установи є первинною ланкою бюджетної системи країни та беруть участь у виконанні як дохідної, так і видаткової частини бюджету відповідно до затвердженого кошторису – основного планово-фінансового документа, який підтверджує повноваження кожної установи щодо отримання доходів і здійснення видатків, визначає обсяг і напрями витрачання коштів [3, с. 153].

Слід зазначити, що основними нормативними документами, відповідно до яких організується облік у бюджетних установах, є Бюджетний кодекс України та Закон про бухгалтерський облік. Бюджетним кодексом регулюються відносини, що виникають у процесі складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів та розгляду звітів про їх виконання, а Закон про бухгалтерський облік визначає правові засади організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні.

Для всіх бюджетних установ Державним казначейством України за погодженням з Міністерством фінансів України визначаються єдині правила бухгалтерського обліку всіх фінансових операцій, активів і фінансових зобов'язань держави (ст. 56 Бюджетного кодексу).

Ведення бухгалтерського обліку, здійснення контролю за виконанням кошторисів видатків, а також складання звітності в бюджетних установах покладається на бухгалтерію, яка є, як правило, самостійною службою та має свою структуру. Існують дві організаційні форми обліку в бюджетних установах: бухгалтерії при окремих установах і централізовані бухгалтерії. Самостійні бухгалтерії мають великі установи: вищі навчальні заклади, науково-дослідні інститути, лікарні тощо [1, с. 4].

Бухгалтерський облік в бюджетних установах забезпечує відображення усіх операцій, пов'язаних з виконанням кошторису видатків бюджету, кошторисів спеціальних коштів та узагальнення даних обліку та звітності, що необхідно для оперативного управління, аналізу, контролю за цільовим використанням коштів на підставі кошторису, виявлення позапланових і незаконних витрат. З цією метою ведеться облік:

- кредитів (асигнувань) і витрат бюджетних коштів;
- надходження та витрачання спеціальних (позабюджетних) коштів;
- збереження та ефективності використання грошових коштів, матеріальних цінностей, обладнання, продуктів харчування, медикаментів та інших цінностей;
- розрахунків з дебіторами та кредиторами, у тому числі з оплати праці.

Варто відмітити, що бухгалтерський облік в бюджетних установах має свої специфічні особливості, до яких можна віднести організацію обліку в розрізі статей бюджетної класифікації; окремий облік отриманих асигнувань з бюджетів різних рівнів й власних надходжень; розподіл обліку видатків за джерелом покриття; окремий облік касових та фактичних видатків; контроль виконання кошторису видатків; сувору відповідність обліку та звітності вимогам нормативних документів; галузеву специфіку обліку в установах культури, науки, освіти, управління; відсутність попередньої оплати за товари, послуги, виконані роботи та ін.

Співпраця України з міжнародними організаціями, фінансовими установами, діяльність на валютних фондових й інвестиційних ринках потребують відповідності міжнародним стандартам, відкритості та прозорості інформації з економічних питань, зокрема з питань бухгалтерського обліку. На даний час

бухгалтерський облік у бюджетній сфері України складається з обліку виконання державного та місцевого бюджетів і бухгалтерського обліку бюджетних установ, що потребує удосконалення методології та переходу на єдині методологічні засади бухгалтерського обліку та звітності, а також створення уніфікованого організаційного та інформаційного забезпечення бухгалтерського обліку.

Висновки

Проведене дослідження свідчить про те, що бухгалтерський облік в бюджетних установах й організаціях України потребує запровадження та широкого використання інформаційних технологій, оскільки це дозволить спростити обліковий процес і підвищити оперативність отримання облікових даних в різних аналітичних розрізах. У зв'язку з цим облікова інформація використовуватиметься з метою забезпечення суворого контролю за витрачанням бюджетних ресурсів.

Модернізація системи обліку в державному секторі можлива за умови формування єдиної законодавчо-нормативної бази, адаптованої до міжнародних вимог та норм, удосконалення методології складання звітності та запровадження інформаційних технологій.

Література

1. Марценяк Н. О. Реформування бухгалтерського обліку бюджетних установ: проблеми та перспективи / Н. О. Марценяк // Науковий вісник БДФА – 2010. – № 4. – С. 346–351.
2. Нетецький Є. В. Роль і завдання бухгалтерського обліку в управлінні бюджетними установами / Є. В. Нетецький // Економіка і держава. – 2008. – № 12. – С. 59–60.
3. Писарчук О. В. Послідовність формування облікової політики бюджетної установи / О. В. Писарчук, С. В. Жулій // Вісник СумДУ. Серія: Економіка. – № 3. – 2011. – С. 151–156.

References

1. Martsenyak N. A. Reforming accounting budgetary institutions: problems and prospects / N. A. Martsenyak // Scientific Bulletin BDFA - 2010. - № 4. - S. 346-351.
2. Netetsky E. V. Role and tasks of accounting in the management of budgetary institutions / E. V. Netetsky // Economy and State. - 2008. - № 12. - S. 59-60.
3. Pisarchuk O. V. Sequence forming accounting policies budgetary institutions / O. V. Pisarchuk S. V. Zhuly // Bulletin of the SumDU. Series Economics. - № 3. - 2011. - S. 151-156.

Надійшла 13.04.2013; рецензент: д. е. н. Войнаренко М. П.

УДК 658:65.011.1

О. Ю. РОМАНЮК, І. В. СОКИРНИК
Хмельницький національний університет

ІНСТРУМЕНТИ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Проведено аналіз основних інструментів реалізації стратегії. Обґрунтовано необхідність їх використання задля підвищення результативності діяльності вітчизняних промислових підприємств.

Ключові слова: процес реалізації стратегії, моніторинг і контроль, організаційна структура, кадровий потенціал, інформаційні системи, стратегічні зміни, організаційна культура, мотиваційний механізм.

О. Y. ROMANYUK, I. V. SOKYRNYK
Khmelnytsky National University

INSTRUMENTS OF STRATEGY REALIZATION OF INDUSTRIAL ENTERPRISE

The aim of this article is determination of key instruments of realization of strategy of industrial enterprise. The analysis of basic instruments of realization of strategy is conducted: monitoring and control, organizational structure, skilled potential, informative systems, strategic changes, organizational culture, motivational mechanism. Considerable attention is spared to the necessity of forming of effective skilled potential for the system of realization of strategy of industrial enterprise. The quality filling and corresponding instruments of realization of strategy will change depending on descriptions of the accepted strategy, depth and maintenance of the changes envisaged by her. Successful combination and use of instruments of realization of strategy will allow considerably to promote effectiveness of activity of domestic industrial enterprises. Expedient is determination of the most adequate instruments for realization of strategies of different types on the different stages of life cycle of enterprise.

Keywords: the process of strategy implementation, monitoring and control, organizational structure, human resources, information systems, strategic change, organizational culture, motivational mechanism.

Вступ. Результативність реалізації стратегії промислового підприємства зумовлюється не лише наявністю у нього значної кількості різних видів ресурсів, а й низкою інших факторів, зокрема рівнем